

УДК 339.92

**СУБСТАНЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ
ВІДНОСИН**

Зайцев Ю. К.,

д.е.н., професор,

професор кафедри політичної економії

ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

У тезах аналізуються теоретико-методологічні засади забезпечення ефективності міждисциплінарних досліджень економічних і соціальних систем. Основна увага сконцентрована на аргументації необхідності єдиного підходу до розуміння сутності та ключових ознак понять, категорій, інституційних форм, що використовуються представниками різних наук у процесі дослідження сучасних міжнародних економічних відносин.

Стрімке ускладнення архітекtonіки сучасних економічних і соціальних систем, внаслідок чого відбувається зростання впливу соціальних та позаекономічних чинників на рівень ефективності функціонування цих систем, процесів формування глобалізованого суспільства, нових інституціональних форм міжнародних відносин, викликає зростання потреби в узгодженні різними науками субстанціональних засад розуміння сутності, функцій, форм прояву і використання тих чи інших категоріальних та інституціональних інструментів пізнання надскладних явищ і процесів. Е. Тофлер, зокрема, у своїй праці «Третя хвиля» пояснював потребу у новій парадигмі теоретичної науки тим, що «світ, який швидко утворюється від зіткнення нових цінностей і технологій, нових геополітичних відносин, нових стилів життя і засобів сполучення, вимагає абсолютно нових ідей і аналогій,

класифікацій і концепцій» [1, с. 14]. За цих умов, вважає учений, «ми стоїмо на порозі нової доби синтезу. В усіх інтелектуальних галузях діяльності ми, ймовірно, побачимо повернення до великомасштабного мислення, до загальної теорії, до складання частин до купи» [1, с. 119].

Актуалізація потреби у використанні принципів міждисциплінарних підходів у дослідженнях та теоретико-методологічного інструментарію, який використовується різними науками у внутрішньому предметному полі для аналізу взаємопов'язаних із реальним життям складних предметних полів, сприяла не лише зростанню уваги до такого дійсно ефективного методологічного інструменту, але й, водночас, поглибленню стану дуалізму, розбіжностей у розумінні представниками різних теоретичних дисциплін сутності, отже й функціонального призначення тих чи інших понять і категорій.

Подібні розбіжності, відхилення у розумінні глибинної субстанціональної природи фундаментальних теоретичних економічних понять, категорій та інституційних форм в умовах бурхливого взаємопроникнення предметів, цілей та інструментів дослідження архітектоніки фактично єдиного складного поля економічних і соціальних процесів, тільки на перший погляд вдаються новизною, результатом розвитку знань, наукового погляду на дану категорію чи інституційну форму в предметному полі тієї чи іншої науки. Насправді ж, часто-густо «творче» застосування для потреб предметного аналізу в рамках тієї чи іншої науки певних конкретних понять і категорій, запозичених із теоретико-методологічного інструментарію інших наук, при ігноруванні, повному, або частковому, політико-економічного, теоретико-методологічного визначення їх сутності, що склалося на даний час, фактично зводить нанівець ефект застосування міждисциплінарного підходу, оскільки за таких обставин втрачається цілісність та єдність розуміння об'єктивної логіки економічного розвитку. Ця логіка розпадається на велику кількість суперечливих суб'єктивних уявлень про

неї, кожне з яких претендує на істину в останній інстанції, заперечуючи цим самим ключові принципи логіки розвитку самої сучасної теоретичної науки, за якими: 1) «Ідеалом науки» повинно бути «отримання систематичного взаємозв'язку фактів», оскільки «ізолювані судження не конституують науку»; 2) Наука не повинна прагнути «досягти віри у судження, що формулюються нею, *будь-яким* способом і *будь-якою* ціною»; 3) «кількість сутностей не повинна зростати без потреби» (принцип «бритви Оккама»).

Отже, ефективне застосування міждисциплінарного підходу при аналізі сучасних міжнародних економічних відносин, як відносин, що відображають специфіку формування та функціонування глобалізованої економічної системи, глобалізованого суспільства, вимагає, *по-перше*, формулювання та визнання ключових принципів нової парадигми досліджень, насамперед, обов'язкового використання діалектичного підходу до аналізу закономірностей розвитку сучасного суспільства. Адже в умовах коли деякі відомі вчені (наприклад, проф. Томас Барнетт, США) наполягають на формуванні, під впливом технологічного розвитку, фактично незмінної архітекtonіки “стратегічного простору світу”, “зонального поділу територій планети на три області — зони ядра, зони підключеності та зони відключеності” [3, с. 104], поза використанням усієї сукупності підходів у дослідженні проблеми, поза міждисциплінарним підходом, заперечити Т. Барнетту буде важко, а отже, доведеться тривалий час пристосовуватися до тих реалій, які існують у суспільстві, що глобалізується, на сьогоднішній день. *По-друге*, необхідне єдине розуміння сутності понять і категорій, інших інституціональних інструментальних форм, якими оперують дослідники — представники різних наукових дисциплін і наукових шкіл при аналізі єдиного, по суті, надскладного об'єкта. Різне трактування їх сутності, спрощена уява щодо функціонального призначення та теоретико-методологічної ролі у пізнанні законів, принципів і механізмів руху економічних і соціальних систем,

окремих їх підсистем та елементів, представниками різних, хоча і споріднених наукових дисциплін, скоріше фетишизує, спотворює справжній характер відносин між суб'єктами економічного життя, їх мотивації, природу, характер та спосіб розв'язання суперечностей, отже не допомагає пізнати ті важелі впливу на розвиток, що забезпечують синергетичний ефект, навпаки гальмуючи його. *По-третє*, використання зазначених вище ключових парадигмальних принципів і підходів у міждисциплінарних дослідженнях економічних відносин у глобалізованому суспільстві дозволить, на наш погляд, у значній мірі, зняти суперечності у розумінні сутності та цілей, природи перекручених форм політики так званих подвійних стандартів, результати якої Україна, власне, відчуває на собі вже довгий час.

Література

1. *Тоффлер Е.* Третья хвиля: Пер. з англ. / Е. Тоффлер. – К.: Всесвіт, 2000. – 480 с.

Toffler E. Tretya hvilya: Per. z angl. / E. Toffler. – K.: Vsesvit, 2000. – 480 s.

2. *Коэн М., Нагель Э.* Введение в логику и научный метод / Моррис Коэн; Эрнест Нагель; пер. с англ. П.С. Куслия. – Челябинск: Социум, 2010. – 655 с.

Koen M., Nagel E. Vvedenie v logiku i nauchnyiyy metod / Morris Koen; Ernest Nagel; per. s angl. P.S. Kusliya. – Chelyabinsk: Sotsium, 2010. – 655 s.

3. *Барнетт Т.* Новая карта Пентагона. Война и мир в XXI веке. М., 2004.